

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان‌شناسی
رشته روان‌شناسی اسلامی
پایان‌نامه کارشناسی ارشد

اصول و روش‌های درونی سازی محبت به خدا در دوره کودکی بر اساس منابع اسلامی و روانشناختی

استاد راهنما

حجت‌الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمود نوذری

دانش‌پژوه

سیدمجتبی نظری

تیر ۱۳۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان‌شناسی
رشته روان‌شناسی اسلامی
پایان‌نامه کارشناسی ارشد

اصول و روش‌های درونی سازی محبت به خدا در دوره کودکی بر اساس منابع اسلامی و روانشناختی

استاد راهنما

حجت‌الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمود نوذری

دانش‌پژوه

سیدمجتبی نظری

تیر ۱۳۹۶

تأییدیه اعضا هیئت داوران

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی مؤسسه است.

این جانب سید مجتبی نظری دانش پژوه رشته روان شناسی اسلامی مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:

اصول و روش های درونی سازی محبت به خدا در دوره کودکی

بر اساس منابع اسلامی و روانشناختی

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این جانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه با چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.
۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:
«کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته روان شناسی اسلامی است که در سال ۱۳۹۶ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر محمد نوذری از آن دفاع شده است».
۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

این جانب سیدمجتبی نظری فرزند سید جلال متولد تهران به شماره شناسنامه ۱۰۴۱۶ صادره از تهران به شماره دانش پژوهی ۹۱۱۱۴۰۱۶ رشته روان شناسی اسلامی متعهد می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آن ها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط موسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

سیدمجتبی نظری

امضاء

تقدیم به

- تمامی پیامبران الهی به‌ویژه اشرف مخلوقات و برترین مبلغ عالم هستی، پیامبر مکرم اسلام، حضرت محمد ﷺ (ص) و خاندان پاکش ائمه هدی (ع).
• تقدیم به فخر کائنات و سرور هستی امام زمان (عج) که هدایتگر جهانیان است و زمین در انتظار اوست.

تقدیر و تشکر

چکیده

دوستی خدا اصلی‌ترین پایه‌های سازندگی فردی و اجتماعی و تکامل مادی و معنوی انسان است، و همه آنچه را که انبیای الهی برای هدایت جامعه بشر آورده‌اند، در صورتی به نتیجه مطلوب می‌رسد که بر این پایه استوار باشد. کسی که محبت الهی را در دل دارد، همیشه خود را در محضر دوست می‌بیند و از گناه و معصیت اجتناب کرده و از هرگونه ناهنجاری خود را به دور می‌دارد، از سوی دیگر کودکی به عنوان آغاز ورود انسان به دنیا، دوره‌ای است که شکوفایی و رشد اولیه بسیاری از مسائل اخلاقی در آن محقق می‌شود با این وصف، اهمیت و ضرورت تلاش برای تحقق درونی کردن مفهوم محبت به خدا خصوصاً در دوران کودکی روشن می‌گردد.

در این پژوهش کوشیده شده تا با استفاده از یافته‌های روان‌شناسی و مبانی دینی، اولاً ماهیت محبت به خدا و چگونگی شکل‌گیری‌اش در فرآیند رشد را بررسی نموده و ثانیاً به شیوه‌های درونی سازی محبت در دوران کودکی دست یافته شود. سؤال اصلی این تحقیق این بود که اصول و روش‌های درونی سازی محبت به خدا در دوره کودکی چیست؟ برای پاسخ به این پرسش، از روش توصیفی - تحلیلی بهره گرفته شده است.

نتایج بررسی‌ها حاکی از این هستند که از منظر روان‌شناسی و دین، محبت به خدا یکی از نیازهای اساسی انسان است که باید در دوران کودکی با کمک گرفتن از اصول و روش‌های صحیح و علمی تأمین شود. برخی از این اصول عبارت‌اند از: اصل خداجویی فطری، اصل جذب و تطابق، اصل تدرج و تمکن، اصل تربیت فرحناک، اصل زیبایی‌شناسی و اصل رحمت. همه این‌ها باعث می‌شود که در کودک یک نوع شور و شغف و کنجکاوی درونی بوجود آید که باعث درونی شدن محبت به خدا می‌گردد. مربی باید سعی کند، به این اصول به صورت همه جانبه و تلفیقی بنگرد و در استفاده از روش‌هایی از جمله روش جستجوگری و کشف، روش آراستن ظاهر، روش قصه‌گویی، روش فعال از حیث مشارکت گروهی، که مبتنی بر این اصول است، به یک روش اکتفا نکند. این اصول یک فضای تربیتی را تشکیل می‌دهد که علاقه به خدا، شناخت و یاد او و تقویت و پرورش مصادیق حس خدا دوستی در کودکان، هم چنین استفاده مناسب از منابع و ابزار شناخت خدا و انس با او، باید در درون این اصول که حکم فضای تربیت دینی را دارند، شکل بگیرد.

واژگان کلیدی: اصول و روش، محبت به خدا، درونی سازی، دوران کودکی

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم	۱
۱-۱ تبیین مسأله	۲
۲-۱ پرسش اصلی	۵
۳-۱ پرسش‌های فرعی	۵
۴-۱ پیشینه تحقیق	۵
۵-۱ ضرورت انجام تحقیق	۹
۶-۱ فرضیه‌ها	۹
۷-۱ روش انجام تحقیق	۱۰
۸-۱ مفاهیم	۱۰
۱-۸-۱ اصل	۱۰
۲-۸-۱ روش	۱۱
۳-۸-۱ درونی سازی	۱۲
۴-۸-۱ محبت	۱۳
۱-۴-۸-۱ محبت و مفاهیم مشابه	۱۶
۱-۴-۸-۱-۱ وُد	۱۶
۲-۴-۸-۱-۱ عشق	۱۶
۳-۴-۸-۱-۱ مترادف محبت و عشق	۱۷
۵-۸-۱ دوران کودکی	۱۸
فصل دوم: چیستی محبت به خدا	۱۹
۱-۲ محبت در منابع دینی	۲۰
۱-۱-۲ محبت در آیات و روایات	۲۰
۲-۱-۲ محبت از منظر حکمت و عرفان	۲۳
۱-۲-۱-۲ اقسام محبت	۲۸
۱-۱-۲-۱-۲ محبت حسی یا طبیعی	۲۸
۲-۱-۲-۱-۲ محبت خیالی یا وهمی	۲۹
۳-۱-۲-۱-۲ محبت عقلی	۲۹

۲۹	۲-۲-۱-۲ اسباب محبت
۲۹	۱-۲-۲-۱-۲ حب ذات
۳۰	۲-۲-۲-۱-۲ احسان
۳۰	۳-۲-۲-۱-۲ حسن و جمال
۳۰	۴-۲-۲-۱-۲ الفت
۳۰	۵-۲-۲-۱-۲ محبت معلول به علت خود
۳۲	۲-۲ محبت در روان‌شناسی
۳۳	۱-۲-۲ رابطه محبت و انگیزه
۳۳	۱-۱-۲-۲ مفهوم نگیزش
۳۳	۲-۱-۲-۲ نیاز
۳۵	۲-۲-۲ رابطه محبت و هیجان
۳۵	۱-۲-۲-۲ مفهوم هیجان
۳۷	فصل سوم: ظرفیت‌های کودک
۳۸	۱-۳ ظرفیت‌های کودک از منظر روان‌شناسی
۳۸	۱-۱-۳ سیر تاریخی نظر صاحب نظران تعلیم و تربیت غربی در مورد خدا
۳۸	۱-۱-۱-۳ کمینوس
۳۸	۲-۱-۱-۳ جان لاک
۳۹	۳-۱-۱-۳ روسو
۳۹	۴-۱-۱-۳ پستالوزی
۴۰	۵-۱-۱-۳ فروبل
۴۱	۶-۱-۱-۳ ریموند بیچ
۴۱	۲-۱-۳ ظرفیت‌های کودک در کودکی اول (۰ تا ۲ سالگی)
۴۲	۱-۲-۱-۳ دیدگاه کیرک پاتریک
۴۳	۲-۲-۱-۳ دیدگاه فولر
۴۵	۳-۲-۱-۳ دیدگاه اریکسون
۴۶	۳-۱-۳ ظرفیت‌های کودک در کودکی دوم (۲ تا ۶ سالگی)
۴۹	۴-۱-۳ ظرفیت‌های کودک در کودکی سوم (۶ تا ۱۲ سالگی)
۵۴	۲-۳ ظرفیت‌های کودک از منظر اسلام

۵۴	..... ۱-۲-۳ فطرت
۵۵	..... ۱-۱-۲-۳ علم حضوری انسان به خدا
۵۸	..... ۲-۱-۲-۳ میل انسان به پرستش خدا
۵۹	..... ۲-۲-۳ محیط و وراثت
۶۰	..... ۱-۲-۲-۳ پیش از تولد
۶۰	..... ۱-۱-۲-۲-۳ انتخاب همسر
۶۱	..... ۲-۱-۲-۲-۳ کیفیت آمیزش
۶۱	..... ۲-۲-۲-۳ آغاز تولد
۶۱	..... ۱-۲-۲-۲-۳ اذان و اقامه گفتن در گوش نوزاد
۶۳	..... ۲-۲-۲-۲-۳ تحنیک یا کام برداشتن
۶۳	..... ۳-۲-۲-۲-۳ نامگذاری
۶۴	..... ۳-۲-۲-۳ دوران کودکی
۶۸	..... فصل چهارم: اصول و روش‌های درونی سازی محبت به خدا
۷۰	..... ۱-۴ اصل خداجویی فطری
۷۱	..... ۱-۱-۴ روش حسی یا تشکیلات نظام طبیعت
۷۲	..... ۲-۱-۴ روش عقلی
۷۳	..... ۳-۱-۴ روش یاد خدا
۷۴	..... ۲-۴ اصل رحمت و مهرورزی
۷۷	..... ۱-۲-۴ روش رفق و مدارا
۷۷	..... ۳-۴ اصل زیبایی شناسی
۸۰	..... ۱-۳-۴ روش آراستن ظاهر
۸۰	..... ۱-۱-۳-۴ آراسته بودن مربی
۸۱	..... ۲-۱-۳-۴ آراستن محیط
۸۲	..... ۲-۳-۴ روش تزیین کلام
۸۳	..... ۳-۳-۴ روش نگرش هنری به طبیعت
۸۵	..... ۴-۳-۴ روش نگرش هنری به دین و عبادت و امور معنوی
۸۸	..... ۴-۴ اصل تربیت فرحناک و انبساط روحی
۹۱	..... ۱-۴-۴ روش فعال از حیث مشارکت گروهی

۹۲.....	۲-۴-۴ روش جستجوگری و کشف
۹۴.....	۳-۴-۴ روش استفاده از موسیقی یا آوا و نوا در تربیت (شعر)
۹۸.....	۴-۴-۴ روش قصه گوئی
۱۰۰.....	۵-۴ اصل جذب و تطابق
۱۰۲.....	۱-۵-۴ روش تربیت فعال از حیث شناختی و ذهنی
۱۰۳.....	۲-۵-۴ روش دوری از اشباع و غرقه سازی در تربیت دینی
۱۰۴.....	۳-۵-۴ روش الگودهی
۱۰۷.....	۱-۳-۵-۴ سرگذشت و تاریخ زندگانی پیامبر و اهل بیت (بعد نظری)
۱۰۹.....	۲-۳-۵-۴ بعد عملی، پیروی و تبعیت از ایشان
۱۱۰.....	۴-۵-۴ روش استفاده از تشبیه و تمثیل
۱۱۱.....	۶-۴ اصل فعالیت متربی
۱۱۱.....	۱-۶-۴ روش حل مسئله
۱۱۴.....	۲-۶-۴ روش نگارش و بیان احساسات
۱۱۵.....	۷-۴ اصل تدرج و تمکن در تربیت دینی
۱۱۸.....	۱-۷-۴ روش تکلیف به قدر وسع
۱۱۹.....	۲-۷-۴ روش مرحله‌ای کردن تکالیف
۱۲۵.....	فصل پنجم: نتیجه گیری
۱۳۰.....	فهرست منابع
۱۳۰.....	الف منابع فارسی
۱۳۷.....	ب منابع عربی